

Tuomas Ojanen
26.5.2026

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HE 53/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi automaattisesta tietojen hausta ja tietojenvaihdosta eurooppalaisessa poliisiyhteistyössä sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Pääasiallinen sisältö

1. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki automaattisesta tietojen hausta ja tietojenvaihdosta eurooppalaisessa poliisiyhteistyössä. Laissa annettaisiin automaattista tietojen hakua ja tietojenvaihtoa poliisiyhteistyössä koskevaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta eli niin kutsuttua Prüm II -asetusta koskevat täydentävät säännökset poliisirekisteritietojenvaihdosta sekä tietojen käytöstä kadonneiden henkilöiden ja tunnistamattomien vainajien tunnistamiseksi.
2. Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia. Lakiin tehtäisiin Prüm II-asetuksesta aiheutuvat tekniset muutokset.
3. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun eurooppalainen poliisirekisterihakemistojärjestelmä otetaan Euroopan komission täytäntöönpanosäädöksellä käyttöön.
4. Esitykseen sisältyvässä jaksossa 10 (s. 50-53) on tarkasteltu lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä erityisesti perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.
5. Hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon, koska esitys sisältää arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn ja luovuttamiseen liittyvää sääntelyä ja sääntely on merkityksellistä perustuslain 10 §:ssä turvatus yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta.

Valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kohteena olevat kysymykset ja arvioinnin lähtökohdat

6. Prüm II -asetus on kaikissa jäsenvaltioissa sellaisenaan sovellettavaa oikeutta Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288.2 artiklan mukaisesti.
7. Prüm II -asetus antaa kuitenkin jäsenvaltioille ns. kansallista liikkumavaraa sen suhteen osallistuuko jäsenvaltio poliisirekisteritiedon vaihtoon ja haluaako se käyttää Prüm II -asetuksessa mainittuja tietoja kadonneiden henkilöiden ja tunnistamattomienvainajien tunnistamiseksi. Jäsenvaltiolle olisi siten sallittua myös olla käyttämättä Prüm II -asetuksen jättämää kansallista liikkumavaraa.
8. Esityksessä ehdotetaan käytettäväksi asetuksen jättämää kansallista liikkumavaraa niin, että ehdotettavalla sääntelyllä annettaisiin säännökset Suomen liittymisestä poliisirekisteritietojen vaihtoon ja säännökset Prüm II -

asetuksen tietojen käyttämisestä kadonneiden henkilöiden ja tunnistamattomien vainajien tunnistamiseksi sekä rikostutkinnan yhteydessä että humanitaarisista syistä johtuvissa tilanteissa.

9. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on vakiintuneesti korostettu, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp ja PeVL 1/2018 vp). Näin ollen esityksen esille tuomana valtiosääntöoikeudellisena kysymyksenä on ensinnäkin se, käytetäänkö esityksessä kansallista liikkumavaraa perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset huomioon ottavalla tavalla.
10. Kansallisen liikkumavaran käyttö esityksessä ehdotetulla tavalla tarkoittaisi myös sellaista kansallista sääntelyä, joka merkitsee puuttumista perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan. Koska käsillä olevassa sääntely-yhteydessä EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa asetetut vaatimukset eivät sovellu, eivätkä ne siten turvaa perustuslain 10 §:n mukaista yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (vrt. PeVL 14/2018 vp, s. 7, ks. myös esim. PeVL 24/2026 vp, kappaleet 6-8), esityksessä ehdotettavaa sääntelyä ja tällöin nimenomaan 1. lakiehdotusta on arvioitava perustuslain 10 §:n turvaaman yksityiselämän ja henkilötietojen suojan sekä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Tällöin on myös perustuslain 10 §:n kannalta merkityksellistä, että ehdotetussa sääntelyssä on myös kyse viranomaisten oikeudesta käsitellä biometrisiä tietoja, jotka ovat perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan arkaluonteisia tietoja (esim. PeVL 24/2026 vp, kappale 9, PeVL 40/2021 vp, PeVL 51/2018 vp ja PeVL 14/2009 vp).
11. Lisäksi ehdotettua sääntelyä on arvioitava henkilötietojen suojaan liittyvän käyttötarkoitussidonnaisuusperiaatteen kannalta, koska ehdotetussa sääntelyssä kysely voitaisiin tehdä toisten jäsenvaltioiden DNA-, sormenjälki- ja kasvokuvien viitetietoihin sekä ajoneuvorekisteritietoihin, kun on kyse kadonneesta henkilöstä tai vainajien tunnistamisesta humanitaarisista syistä. Näissä tilanteissa on muusta käyttötarkoituksesta kuin kyseessä olevien tietokantojen sisältämien henkilötietojen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta. Näin ollen yhtenä esityksen esille tuomana valtiosääntöoikeudellisena kysymyksenä on myös se, ovatko ehdotetun sääntelyn poikkeukset käyttötarkoitussidonnaisuudesta riittävän täsmällisiä ja siinä mielessä vähäisiä, etteivät poikkeukset alkuperäisestä käyttötarkoituksesta muodostu käsillä olevien tietojen ja tietokantojen pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi (ks. PeVL 24/2026 vp, kappaleet 10 ja 11, PeVL 37/2024 vp, PeVL 40/2021 vp, PeVL 15/2018 vp, PeVL 1/2018 vp, PeVL 14/2017 vp sekä passilain muuttamista koskeva PeVL 14/2009 vp).

Arvio

12. Esityksen säätämistäjärjestysjaksossa kansallisen liikkumavaran käyttöä tavalla, joka mahdollistaisi lainvalvontaviranomaisten osallistumisen poliisirekisteritiedonvaihtoon, on perusteltu rajat ylittävän rikollisuuden ennalta estämisen, selvittämisen ja paljastamisen kannalta sekä perustuslain

21 §:n mukaisen oikeusturvan ja hyvän hallinnon edistämiseksi rikostutkinnan yhteydessä. Siltä osin kuin on kysymys kadonneiden henkilöiden tietoja koskevasta EPRIS-järjestelmän käytöstä, ehdotettua sääntelyä on myös perusteltu kyseessä olevien henkilöiden perustuslain 7 §:n mukaisen henkilökohtaisen turvallisuuden suojan kannalta.

13. Selvää sinänsä on, että perus- ja ihmisoikeuksien kannalta ongelmattominta olisi olla kokonaan käyttämättä Prüm II -asetuksen jättämää kansallista liikkumavaraa. Esityksessä esitetyt perustelut kansallisen liikkumavaran käyttämiselle ehdotetulla tavalla kytkeytyvät myös varsin etäisesti ja ohuesti nimenomaan perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiin seikkoihin. Näistä osaksi kriittisistäkin näkökohdista huolimatta kansallisen liikkumavaran käyttöä esityksessä ehdotetulla tavalla voidaan kuitenkin pitää perustuslain mukaisena.
14. Nähdäkseni voidaan myös olennaisilta osin yhtyä hallituksen esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa esitettyihin käsityksiin perusteluineen siitä, että ehdotetun sääntelyn yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan kohdistuvat rajoitukset täyttävät yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan rajoitusedellytykset. Samoin ehdotetun sääntelyn merkitsemät poikkeukset henkilötietojen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta pysyvät sillä tavoin rajattuina ja vähäisinä, etteivät ne muodostu kyseessä olevien tietokantojen pääasialliseksi tai edes merkittäväksi käyttötavaksi.

Lain voimaantulo

15. Esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun eurooppalainen poliisirekisterihakemistojärjestelmä otetaan Euroopan komission täytäntöönpanosäädöksellä käyttöön.
16. Perustuslain 79 §:n 3 momentin mukaan laista tulee käydä ilmi, milloin se tulee voimaan. Erityisestä syystä laissa voidaan säätää, että sen voimaantuloajankohdasta säädetään asetuksella. Jollei lakia ole julkaistu viimeistään säädettynä voimaantuloajankohdasta, se tulee voimaan julkaisemispäivänä.
17. Nähdäkseni lain voimaantulon sitominen siihen, että eurooppalainen poliisirekisterihakemistojärjestelmä otetaan Euroopan komission täytäntöönpanosäädöksellä käyttöön, on sellainen perustuslain 79 §:n 3 momentissa tarkoitettu erityinen syy, jonka perusteella ehdotetuissa laeissa voidaan säätää, että niiden voimaantuloajankohdasta säädetään valtioneuvoston asetuksella.